

MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1974. De ondergang van een Limburgs natuurreserveaat, de Castenrayse Vennen. Natuurhistorisch Maandblad 63/1, blz. 5-15.

MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1979a. Knoflookpadden in het Joostemermeer, een voormalig heideven in de gemeente Horst. Natuurhistorisch Maandblad 68/3, blz., 39-42.

MUNCKHOF, P. VAN DEN, 1979b, Over het voorkomen van de Heikikker in Noord- en Midden-Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 68/9, blz. 171-178.

MUNCKHOF, P. VAN DEN 1980. Klimopwaterranonkel in Noord-Limburg: hoe lang nog? Deel 3 Natuurhistorisch Maandblad 69/1, blz. 15-21.

WERSCHKULL, J. & C. SCHEPERS, 1977. Inventarisatie-rapport betreffende de wettelijke ruilverkaveling "Melderslo". Landinrichting Limburg.

Summary

The article deals with observations of *Triturus cristatus* Laur., *T. alpestris* (Laur.) and *T. vulgaris* L. and undetermined finds. Some details concerning the flora of the locations (all within North- and Mid-Limburg) are given.

The author expresses concern about decline and disappearance of the species, suggesting methods for preservation such as purchase by the authorities of certain areas, the creation of new pools etc.

RESTEN VAN FOSSIELE ZEESCHILDPADDEN GEVONDEN IN HET KRIJGT VAN LIMBURG

DEEL II

ING. P.J. FELDER
Natuurhistorisch Museum,
Bosquetplein 6-7,
Maastricht

Summary

Since 1970 eight fossils of Sea Turtles have been found in Cretaceous strata of Limburg. General interest for these fossils has led us to give an account of all finds made to date.

In the period 1766-1978 not less than 257 fossils were found. This survey represents the history of two hundred years of collecting, handling and examining these fossils. We followed a chronological order in the survey based on names of collectors or authors.

Although description of species was not always complete, we may assume that three species of Sea Turtles have been found in Cretaceous strata of Limburg. They are:

Allopleuron hoffmanni (Gray, 1831)

Glyptochelone suyerkerbuyki (Ubaghs, 1879)

Platycheilone emarginata Dolo, 1909.

Older finds were as a rule not given with stratigraphical detail. Our stratigraphical surveys (figs 8 and 9) are based exclusively on the newer finds.

Vondsten tussen 1900 en 1970

Het begin van de twintigste eeuw geeft de indruk dat men alles wat men voorheen geleerd had weer verge-

ten was. Nieuwe vondsten worden niet meer vermeld. We moeten wachten tot 1918 alvorens weer sprake is van enkele vondsten. Maar ook dan worden geen beschrijvingen gegeven, men vermeldt uitsluitend dat er "drie *Chelonia's*" verhuisden vanuit een groeve naar het Museum aan de Looiersgracht. De vondst van een volledige schedel, gevonden aan de Gülikerberg bij Benzenrade, in 1918 vormde de aanleiding om in 1925 wat uitvoeriger in te gaan op de schedelvondsten. Voor de rest blijft het bij zeer korte vondstmeldingen, tot in 1955 een vondst gedaan wordt van *Glyptochelone suyerkerbuyki* (Ubaghs, 1879).

Dan ontstaat er opnieuw enige belangstelling.

Het is onmogelijk een nauwgezet overzicht te geven van de vondsten tussen 1900 en 1970. We moeten hier volstaan met een opsomming van hetgeen nu nog in de musea aanwezig is. Uiteraard is het mogelijk dat er dan enkele vondsten tussen zitten die reeds voor 1900 gevonden werden.

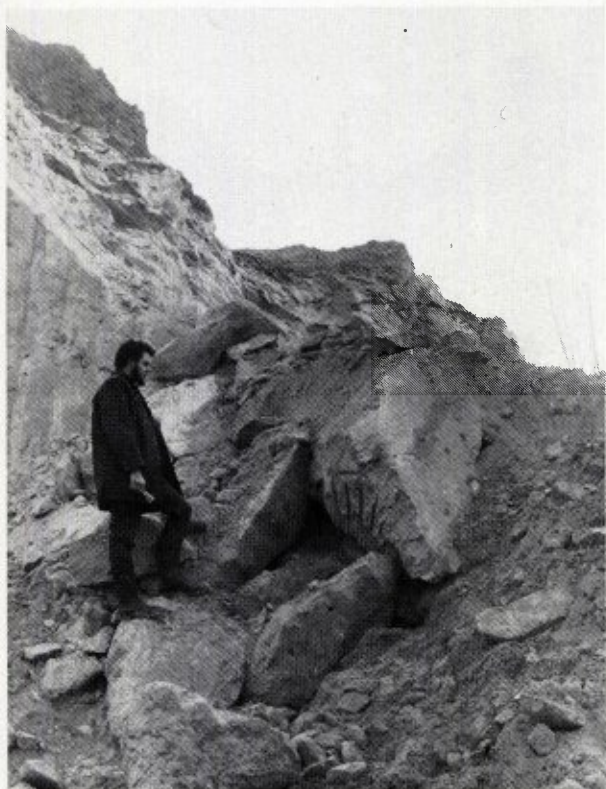

Fig. 3

Vondstmelding 11 febr. 1971, Kanaalverbreding Castert.
Het fossiel werd geborgen en ingeschreven onder No. NHMM
009001 (foto J. v. Eijk)

Rijks Museum voor Geologie en Mineralogie te Leiden.

Hierin zijn buiten de genoemde stukken nog aanwezig:
St. 12459 Centraal rugschild. Collectie Kreppelhout. St. Pietersberg.
St. 14061 Onderkaak. Collectie Martin. St. Pietersberg.
St. 14060 Gedeelte van de rand van het rugschild.
St. 76735 Coracoid. Collectie Umbgrove. Canne.

Universiteit Utrecht.

4 ongenummerde stukken (platen van het rugschild).

Koninklijk Museum van Natuurlijke historie te Brussel.

Twee rugschilden van *Allopleuron hoffmanni* (Gray, 1831) en

een bijna compleet skelet van *Glyptochelone suysterbuyki* (Ubaghs, 1879) verkreeg dit museum in 1879 via de heer C. Ubaghs. Enkele andere vondsten uit dit museum stammen ook met zekerheid uit de vorige eeuw. Het was echter niet meer mogelijk te achterhalen door wie de vondsten gedaan werden, daarom vermeld ik de vondsten hier.

2 onderkaken en wervels van *Allopleuron hoffmanni* (Gray, 1831) ingeschreven op 29-V-1886 met als vindplaats St. Pietersberg. Deel van het rugschild (marginale) van *Glyptochelone suysterbuyki* (Ubaghs, 1879), ingeschreven op 29-V-1886, met als vindplaats Neder-Kanne.

3 Rugschilden en 2 stukken van de ledematen, van *Allopleuron hoffmanni* (Gray, 1831), gevonden in Kanne en Neder-Kanne, konden niet gedateerd worden. De vindsters zijn eveneens onbekend.

In januari 1913, werden delen van het rugschild (marginalia), gevonden in Sichen, ingeschreven. Op 17-VIII-1914 werden verschillende marginalia ingeschreven die gevonden werden te Maastricht en op 11-XII-1920 2 stukken marginalia die gevonden werden te Kanne. Op 14-VII-1926 zijn verschillende marginalia geboekt, die gevonden werden te Maastricht. Al deze vondsten behoorden tot de soort *Allopleuron hoffmanni* (Gray, 1831).

In 1909 somde DOLLO, bij een overzicht van de gevonden zeeschildpadden uit het Krijt van Maastricht, de derde soort op: *Platycheilone emarginata* Dollo, 1909.

Het betreffende fossiel, een bijna volledig skelet, is in het bezit van het Koninklijk Museum te Brussel. Het werd gevonden in Zussen, maar onbekend is door wie en wanneer.

Heemkunde Museum te Valkenburg, Limburg.

Een rugschild verkregen uit de collectie van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht (Stamboek No. 3909).

Stedelijk Lyceum en Havo te Maastricht.

Een rugschild afkomstig uit de collectie van het "Atheneum" te Maastricht.

Natuurhistorisch Museum te Maastricht.

In het museum bevinden zich de volgende stukken, die mogelijk verzameld zijn tussen 1900 en 1970.

NHMM 002056

een schedel gevonden in 1918, door M. Klinkers uit Benzenrade, in een groeve aan de Gülikerberg, Gemeente Voerendaal, tussen Ubaghsberg en Benzenrade in de Kunrader Kalken.

NHMM 003889

een losse plaat van het rugschild. Gevonden te St. Pieter.

NHMM 003894

Gedeelte van de rand van het rugschild. H.B. Sch. 1925.

NHMM 003899

Teenkootjes. Geen nadere gegevens bekend.

NHMM 003901

Gedeelte van de rand van het rugschild. St. Pieter.

NHMM 003903

Gedeelte van de rand van het rugschild. St. Pieter.

NHMM 003906

Heiligbeen. Gevonden te St. Pieter.

NHMM 003907 en 003908

Gedeelten van het buikschild. Gevonden te Cadier en Keer.

NHMM 003913

Gedeelte van de rand van het rugschild. St. Pieter.

NHMM 004548

Gedeelten van het rug en buikschild, een bijna complete schoudergordel en enkele wervels. Gevonden in de groeve "Kalkmergelmaatschappij St. Pietersberg" door arbeiders op 30 juni 1955. Het fossiel werd gevonden in het M d.

In het museum bevonden zich een aantal ongenummerde exemplaren. Nagegaan werd in hoeverre van deze stukken nog gegevens verzameld konden worden. In het stamboek van het museum bleken een aantal vondsten ingeschreven te zijn die niet met behulp van de nummers teruggevonden werden. Sommige van de nummers zijn vermeld in de literatuur HOFKER, 1955. Alhoewel het aantal ongenummerde exemplaren klopt met het aantal uitgegeven nummers bleek het niet meer mogelijk na te gaan welk stuk met welk nummer correspondeert.

De ongenummerde stukken werden van nummers voorzien en ingeschreven met de volgende gegevens:

NHMM 197717

is waarschijnlijk het oude nummer 4547, dat in het Maandblad, 1918, blz. 7 vermeld staat als "twee in een blok". Het stuk is ondertussen in tweeën gezaagd. Op ieder is het nieuwe nummer aangebracht (fig. 2.)

De nummers NHMM 197718, NHMM 197719, NHMM 197720 en NHMM 197721

komen waarschijnlijk overeen met de nummers 3905, 3910, 3911 en 3916 in het stamboek. Het was niet mogelijk de oude nummers te vergelijken met de nieuwe nummers.

In het Maandblad staan enkele notities over deze vondsten: 1918, blz. 7, 1927 blz. 42 en 1928 blz. 47 en 153.

In het Maandblad van het Natuurhistorisch Genootschap staan enkele vondsten vermeld die niet in het museum aangetroffen werden. Mogelijk zijn ze niet geborgen of het waren vergissingen. Zo werd in

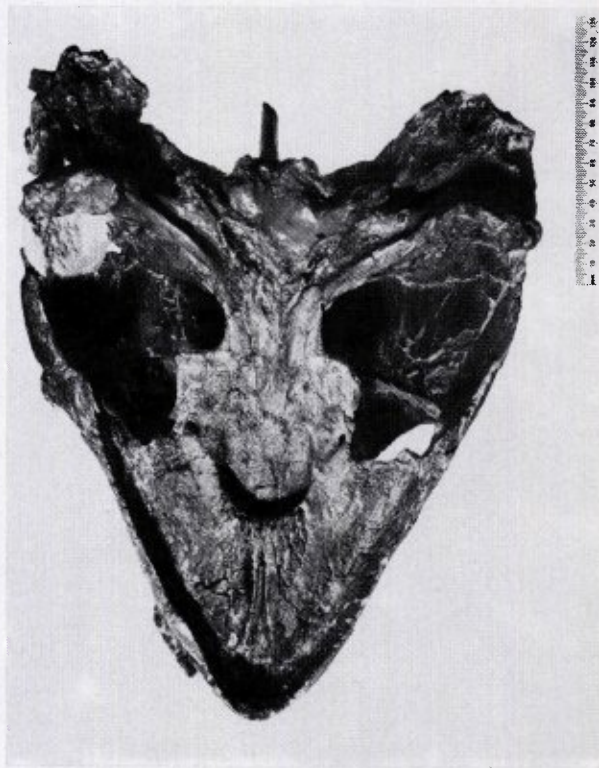

Fig. 4

NHMM 009005, gevonden op 5 juni 1971 in de ondergrondse gangen van de St. Pietersberg te Maastricht. (foto D. Bayliss)

1913 melding gemaakt van een "versteende zeeschildpad" (blz. 27). Het lijkt mij onwaarschijnlijk dat het een echte zeeschildpad betrof. Aannemelijker is het dat het fossiel een zeeëgel betrof, deze werden namelijk in de volksmond "schildpad" genoemd. In het Maandblad 1928, bldz. 47 en 153, is te lezen dat, "in de groeve van de heer van der Zwaan de resten gevonden zijn van ene grote schildpad (*Chelonia* Hoffm.)". Verdere berichten ontbreken over deze vondst.

In het Maandblad van 1921, bldz. 4, staat vermeld dat het museum ontvangen heeft "een onderkaak van *Chelonia*". Een afzonderlijke onderkaak werd niet aangetroffen in het museum. Wel een blok kalk, waarin een bot aanwezig was dat mogelijk aange-

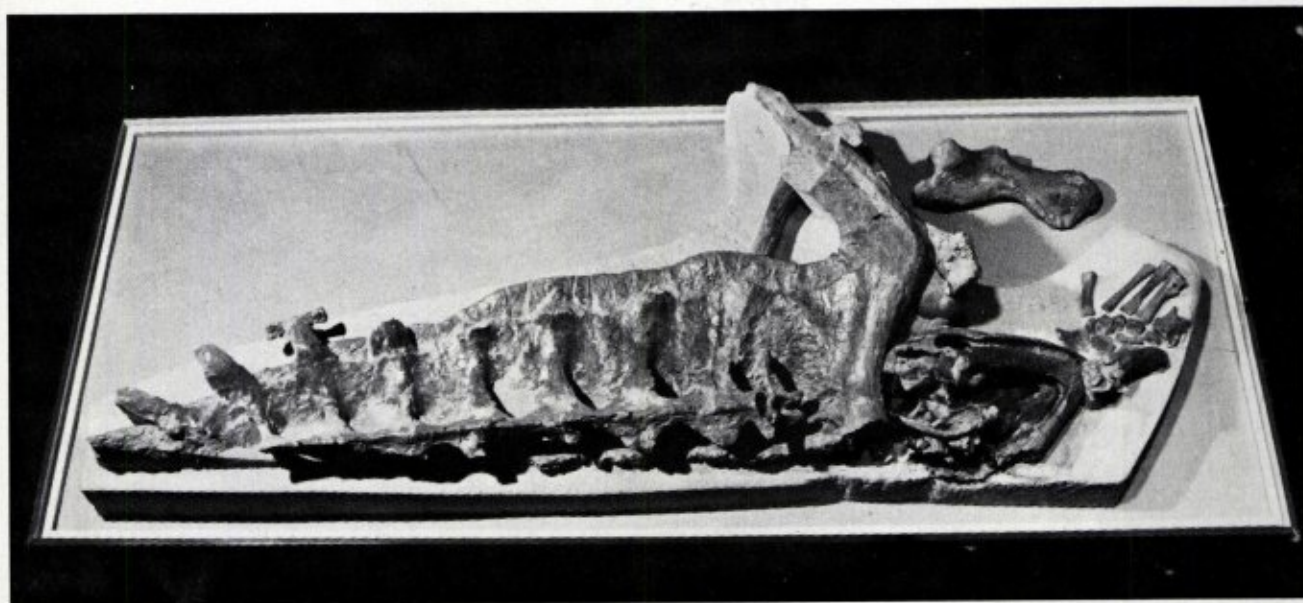

Fig. 5

Uitgeprepareerde vondst No. NHMM 009016, uit de champignonkwekerij van Pluymakers in de St. Pietersberg te Maastricht.

(foto J. v. Eijk)

zien werd als een onderkaak van een zeeschildpad. RÜSCHKAMP die in 1925 een nauwgezet onderzoek doet naar de schedelresten van de zeeschildpadden, vermeldt geen afzonderlijke kaak in het Natuurhistorisch Museum. We mogen dus aannemen dat het stuk verkeerd gedetermineerd werd.

De verzameling R. Garcet te Eben Emael, België, bedrijfsleider van de vuursteenmijnen te Eben Emael, heeft vanaf 1935 fossiele zeeschildpadden verzameld. In 1968 publiceerde hij als eerste een indeling van de kalken gebaseerd op de vuursteenlagen ("Les bancs de silex du Maastrichtien", GARCET, 1968. Zijn kennis van de stratigrafie maakte het mogelijk nauwkeurige gegevens te verkrijgen.

Rond 1935 vond hij zijn eerste fossiel van een zeeschildpad in Eben Emael, vlak boven de vuursteenlaag Double banc = VIIw-11+12 volgens W.M. FELDER, 1975a.

Het bergen van het fossiel was erg moeilijk. Volgens

de heer Garcet werd dat mede veroorzaakt door het feit dat hij toendertijd nog geen ervaring had in het bergen van fossielen. Het betreffende fossiel werd uiteindelijk in brokstukken geborgen. Eén van de stukken, met wervels en een klein gedeelte van het rugschild, schonk Garcet aan de centrale bibliotheek te Luik. De andere stukken nam hij op in zijn eigen verzameling. Jammer genoeg ging deze verzameling door oorlogsgeweld verloren.

In 1942 vond hij, ongeveer 40 m van de plaats waar hij in 1935 het bovenstaande fossiel vond, opnieuw enkele kleine fragmenten van een fossiele zeeschildpad. Deze fragmenten lagen eveneens boven de vuursteenlaag Double banc = VIIw - 11 + 12 W.M. FELDER, 1975a.

In 1947 vond hij het centrale deel van een rugschild, van een jong individu, te Eben Emael, direct boven de vuursteenlaag Banc du dessus No. 3 = VIIw - 23 volgens W.M. FELDER, 1975a.

Later schonk hij dit exemplaar aan Eddy Poty van de universiteit te Luik.

Rond 1958 vond hij een tweede exemplaar, bestaande uit het voorste gedeelte van het rugschild met gedeelten van de ruggewervels, in de tunnel bij Heriouille-Robin-Thier, boven de vuursteenlaag Banc du dessus No. 2 = VIIw-22 W.M. FELDER, 1975a. Dit was het enige exemplaar dat het onderste boven lag. In 1960 vond hij een derde exemplaar in Pach-Lowe, boven de vuursteenlaag Gros banc bleu = VIIw-18 W.M. FELDER, 1975a. Dit exemplaar vertoont volgens Garcet enkele voren op het schild die afkomstig zouden zijn van een beet door een *Mosasauros*.

In 1964 vond hij opnieuw een centraal deel van een rugschild, nu bij Castert, boven de vuursteenlagen Banc lilas = bovenste gedeelte zone IXw volgens W.M. FELDER, 1975a. Het exemplaar is zeer bol en Garcet is van mening dat dit een ander soort is. Hij

deelde verder mede dat volgens hem de zeeschildpadden in stratigrafisch hogere niveau's, bollere schilden hadden.

Het rugschild vertoont enkele deuken, die volgens Garcet afkomstig zijn van beten door *Globidens*.

Een fragment van de halsinbochting, gedeeltelijk opgesloten in een vuursteenknol, vond Garcet in 1965, boven de vuursteenlaag Petit banc noir = VIIw-19 W.M. FELDER, 1975a te Eben Emael.

Het centrale deel van het rugschild, met gedeelten van de ribben en de rand vond hij in 1970 bij Heriouille-Robin-Thier, boven de vuursteenlaag Bon banc = VIIw-20 volgens W.M. FELDER, 1975a.

Tenslotte vond hij in 1971 nog het achterste gedeelte van het rugschild in Pach-Lowe, boven de vuursteenlaag Banc du beton = VIIw-15 W.M. FELDER, 1975a.

wordt vervolgd

HET VROEGERE VOORKOMEN VAN DE KUIFHYACINT, *MUSCARI COMOSUM* (L.) MILL., IN ZUID-LIMBURG

R.W.J.M. VAN DER HAM

Rijksherbarium, Schelpenkade 6,
Leiden

Het verspreidingskaartje van de Kuifhyacint, *Muscari comosum* (fig. 1; zie ook: DIJKSTRA, 1979, p. 143), in de Atlas van de Nederlandse flora (R.W.J.M. van der Ham in MENNEMA c.s., 1980a) toont duidelijk aan, dat deze soort behalve in de duinen ook vaak in Zuid-Limburg werd aangetroffen.

Ten onrechte vermeldt de flora (HEUKELS-VAN OOSTROOM, 1977): 'Vroeger zeer zeld. op akkers in Z.-Limb.'. Uit het kaartje (fig. 2) blijkt dat ze er geenszins zeldzaam was. Op de vindplaatsen in Zuid-Limburg is echter maar weinig materiaal verzameld en ook in het archief van het Instituut voor het Vegetatieonderzoek van Nederland (IVON) zijn

gegevens slechts zeer schaars aanwezig. Vrijwel het gehele beeld van de verspreiding in Zuid-Limburg wordt gevormd door mededelingen van A. de Wever in het Jaarboek en het Maandblad van het Natuurhistorisch Genootschap.

De oudste waarneming van de soort voor Zuid-Limburg, en daarmee tevens voor Nederland, dateert van ongeveer 1885, en is te vinden in een vermelding van DE WEVER (1913, p. 115): 'In een graanveld langs 't pad tusschen Hellebroek (Nuth) en Wynandsrade. De eigenaar heeft ze hier reeds 28 jaar waargenomen.' Vanaf 1913 werden steeds meer vindplaatsen bekend. In 1919 meldt DE WEVER (p. 17): 'Van de Kuifhyacint werd dit jaar 't gebied weer